

Дмитро КАЛЮЖНИЙ

*здобувач вищої освіти третього (наукового) рівня
кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету
імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
ORCID: 0009-0006-1709-8405
e-mail: dmitriykoluznyj555@gmail.com*

Науковий керівник: Світлана ГУЦУ,

*кандидатка юридичних наук, доцентка, професорка ХАІ,
доцентка кафедри права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна
ORCID: 0000-0003-1373-6079
e-mail: s.gutsu@khai.edu*

ЩОДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ І ОСОБЛИВОСТЕЙ ІКТ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. ІКТ стали невід'ємною частиною сучасних правоохоронних органів, пропонуючи їм безпрецедентні можливості в запобіганні, розслідуванні та аналізі злочинів. Вони використовуються як інструмент підвищення ефективності стратегій боротьби зі злочинністю поліцією та іншими правоохоронними органами. Нині ефективність правоохоронної діяльності значною мірою залежить від якості інформаційної підтримки та рівня технічного забезпечення, тому ІКТ мають велике значення і знаходять широке застосування у діяльності правоохоронних органів. Велика різноманітність технологій потребує певної систематизації для подальшого визначення їх правового режиму. В статті аналізується зміст поняття «інформаційно-комунікаційні технології», визначаються їх цілі, значення та види при застосуванні в правоохоронній діяльності. Автор приходить до висновку, що спеціальний суб'єкт інформаційної діяльності (правоохоронний орган) і специфіка правоохоронної діяльності визначають особливості змісту і функціонування ІКТ.

Ключові слова: правоохоронні органи, інформаційно-комунікаційні технології, правоохоронна діяльність, правове регулювання, інформаційні мережі.

REGARDING THE ISSUE OF LEGAL DEFINITION AND CHARACTERISTICS OF ICT IN LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES

Abstract. ICTs have become an integral part of modern law enforcement agencies, offering them unprecedented opportunities in crime prevention, investigation and analysis. They are used as a tool to improve the effectiveness of crime fighting strategies by police and other law enforcement agencies. Today, the effectiveness of law enforcement activities largely depends on the quality of information support and the level of technical support, so ICT is of great importance and is widely used in law enforcement activities. A wide variety of technologies requires some systematization for further determination of their legal regime. The article analyzes the content of the concept of "information and communication technologies", defines their purposes, significance and types when applied in law enforcement. The author comes to the conclusion that a special subject of information activity (law enforcement agency) and the specifics of law enforcement activities determine the peculiarities of the content and functioning of ICT.

Keywords: law enforcement agencies, information and communication technologies, law enforcement activities, legal regulation, information networks.

Для ефективного дослідження мети, принципів і значення ІКТ в правоохоронній діяльності, необхідно розуміти суть і правову природу самих понять «інформаційна технологія» та «інформаційно-комунікаційні технології». Нажаль, і сучасна юридична наука і національне законодавство не мають єдності у визначенні понятійно-категоріального апарату в інформаційному праві, зокрема у тлумаченні зазначених термінів. Це призводить до неоднозначного, подвійного тлумачення зазначених дефініцій. А в тих випадках, коли поняття, терміни є визначальними не тільки для позначення сфери чи зони правового регулювання, а й для виокремлення з-поміж інших специфічного об'єкта правового регулювання, – недостатня чіпкість визначення призводить до плутанини на етапі правозастосування [1].

У науковій літературі широко використовуються терміни: «інформаційні технології (ІТ)», «інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)», «комп'ютерні технології», «цифрові технології», «мережні технології», «новітні технології» тощо. Але переважним чином ними позначають однакові соціально-економічні явища. При цьому, найбільш узагальнюючим, є термін «інформаційні технології». При цьому роль вказаних технологій, як правило, зводиться до таких основних напрямів:

- інформаційні технології виступають як галузь матеріального виробництва. Цей підхід концентрується на забезпеченні політики посилення та/або розвитку виробництва, розподілу, обміну та споживання, пов'язаних з використанням ІТ (виробничо-інфраструктурний підхід);
- інформаційні технології є каталізатором розвитку інформаційного суспільства (економіки). Цей підхід передбачає прийняття загальної стратегії, що зачіпає велику кількість секторів економіки з метою максимальної інформатизації економіки і суспільства (концептуально-політичний підхід);
- інформаційні технології є одним із елементів загальної правової терміносистеми, що включає інформаційні ресурси, інформаційні системи тощо («об'єднаний» підхід, за яким не відокремлюються поняття, визначення яких даються часто або одне через одного, або об'єднуються в систему, елементи якої дуже складно відокремити);
- інформаційні технології є окремим об'єктом правового регулювання, що передбачає застосування до них норм цивільно-правових відносин [2].

На сьогоднішній день пропонується безліч визначень поняття ІКТ. Наприклад, в Міждержавному стандарті 1999 р. «Інформаційно-бібліотечна діяльність, бібліографія. Терміни і визначення» інформаційна технологія розуміється як «сукупність методів,

виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних в технологічний комплекс, який забезпечує збір, створення, збереження, накопичення, обробку, пошук, вивід, копіювання, передачу і розповсюдження інформації.

Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD) у 1998 р. визначає інформаційні і комунікаційні технології, як «технології, що використовують засоби мікроелектроніки для збору, зберігання, обробки, пошуку, передачі і представлення даних, текстів, образів, звуку». [3]

В свою чергу ЮНЕСКО в своєму документі «Керівництві з вимірювання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті від 2009 року» визначає зміст **інформаційної технології** – Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) визначаються як різноманітний набір технологічних засобів і ресурсів, які використовуються для передачі, зберігання, створення, спільного використання або обміну інформацією. Ці технологічні інструменти та ресурси включають комп'ютери, Інтернет (веб-сайти, блоги та електронні листи), технології прямого мовлення (радіо, телебачення та веб-мовлення), технології записаного мовлення (подкастинг, аудіо- та відеопрогравачі та пристрої зберігання даних) і телефонію (стаціонарну або мобільну), супутник, відео/відеоконференції тощо). [4]

У вітчизняному законодавстві визначення терміну «інформаційні технології» містилось у Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.98 р.: «інформаційна технологія – цілеспрямована організована сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування». Як бачимо, поняття інформаційної технології визначається через поняття інформаційних процесів, тобто сукупності дій, пов'язаних із створенням, обробкою, передачею, зберіганням і знищенням інформації. На сьогодні в Україні діє новий Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 01.12.2022 р. У новій редакції застаріле поняття «інформаційна технологія» замінене на термін **«інформаційно-комунікаційні технології»**, які визначаються як результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг. Отже, на відміну від першого терміну, ІКТ це вже результат певних дій, а не процес роботи з інформацією. Крім того, документ доповнено поняттям «цифрова технологія», якою є: «сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного забезпечення та інших засобів для зменшення участі

користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки, передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій» [5].

Таким чином, робимо висновок що цифрові і інформаційно-комунікаційні технології то не є ідентичними поняттями. Вони співвідносяться як загальне і окреме, де ІКТ виступає більш широким за своїм змістом процесом, частиною якого є цифрові технології, оскільки термін «інформаційно-комунікаційні технології», на відміну від цифрових технологій, включає не лише їх, а й інші технології, призначення яких полягає у виконанні інформаційних операцій.

У науковій літературі визначають три складові формалізації поняття «інформаційна технологія»: 1) об'єкти, дії та правила, тобто предмети та форма їх представлення; 2) підготовка, переробка та доставка інформації, тобто функціонально-цільова характеристика; 3) усі технології і галузі, які задіяні в цих процесах, тобто структурне забезпечення самого виробництва та діяльності виробників технологій [2].

Нині ефективність правоохоронної діяльності значною мірою залежить від якості інформаційної підтримки та рівня технічного забезпечення, тому ІКТ мають велике значення і знаходять широке застосування у діяльності правоохоронних органів.

На наш погляд усі інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуються правоохоронними органами, можна поділити на загальні (базові чи універсальні), які можуть використовуватися практично у будь-якій сфері діяльності людини, а також спеціальні інформаційні технології, розроблені безпосередньо для застосування у правоохоронній діяльності з урахуванням її специфіки.

Виходячи з законодавчого визначення ІКТ як результату інтелектуальної діяльності, сукупності систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень, можна зробити висновок, що основними об'єктами інформаційних технологій є: інформація (придатна для автоматизованої обробки), відповідне програмне забезпечення, засоби збирання, накопичення, поширення, доступу до інформації та її зберігання, незалежно від місця її розташування.

Висновок. Таким чином, інформаційно-комунікаційна технологія не може існувати і функціонувати сама по собі, а лише в сукупності з інформацією (будь-якими даними) та відповідною інфраструктурою, яка визначається специфікою діяльності її суб'єктів, від яких залежить виготовлення та постачання інформаційного продукту, які здійснюють оборот цього продукту за допомогою інформаційної технології. В нашому випадку спеціальний суб'єкт інформаційної діяльності (правоохоронний орган) і специфіка правоохоронної діяльності визначають особливості змісту і функціонування ІКТ. Правове регулювання запровадження і використання ІКТ в правоохоронній діяльності має бути направлене на: 1) розвиток

інформаційних систем різного призначення для забезпечення правоохоронних органів інформацією, а також забезпечення взаємодії таких систем; 2) створення умов для ефективного використання інформаційно-телекомунікаційних мереж, у тому числі мережі Інтернет, а також інших інноваційних технологій; 3) регулювання відносин, пов'язаних з пошуком, отриманням, передачею, зберіганням та розповсюдженням інформації правоохоронними органами із застосуванням ІКТ з дотриманням Конституції і законів України.

Впровадження ІКТ в діяльність правоохоронних органів дозволяє забезпечити:

- інформаційну діяльність як процес збору, обробки, зберігання інформації;
- аналітичну діяльність як процес зі встановлення причинних зв'язків, тенденцій розвитку досліджуваного явища;
- інформаційне забезпечення як сукупність автоматизованих систем обробки інформації, програмно-апаратних комплексів і програмно-технічних засобів.

Виходячи з усього вищезазначеного, основними цілями цифрової трансформації правоохоронної системи можна вважати:

- підвищення ефективності роботи правоохоронних органів шляхом впровадження в їх діяльність цифрових технологій;
- створення умов для готовності ефективно працювати при зміні суспільно-політичній та економічній ситуації, пов'язаних з переходом до цифрової економіки;
- створення та підтримка системи зворотного зв'язку з населенням, бізнесом, експертним середовищем, формування та подання регулярної публічної звітності;
- організація інформаційної та кібербезпеки, захист інформації, моделювання процесів забезпечення інформаційної безпеки, ідентифікація зовнішніх та внутрішніх джерел загроз, засоби та методи захисту інформації, протидія цілеспрямованим зовнішнім впливам.

Список використаних джерел:

1. Юдкова К.В. Інформаційні технології у правовій сфері України: основні підходи до визначення// Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, V(23), I.: 139, 2017. Режим доступу: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/03/Information-technologies-in-the-legal-sphere-of-Ukraine-basic-approaches-to-the-definition-K.-V.-Yudkova.pdf>.
2. Правова доктрина України (у 5 томах) Битяк Ю. П., Петришин О.В., Борисов В.І., Тацій В.Я., Шемшученко Ю.С., Кузнєцова Н.С. Т.2. Видавництво Право, 2013. 4688с. Режим доступу: <http://dwl.kiev.ua/art/doctr/doctr-ukr.pdf>.
3. The proposed ict sector definition: comments by the task force on information society statistics. OECD (1998), DSTI/ICCP/AH/M(98) 1/REV1. URL:[https://one.oecd.org/document/DSTI/ICCP/AH/RD\(98\)1/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DSTI/ICCP/AH/RD(98)1/en/pdf).

4. Guide to measuring information and communication technologies (ICT) in education. UNESCO Institute for Statistics, 2009 / <https://learningportal.iiep.unesco.org/en/glossary/information-and-communication-technologies-ict>.
5. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 01.12.2022р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>.
6. Gutsu S., Mkrtychyan M., Strielkina A. (2021) Social and Legal Aspects of the Transition to Industry 4.0. In: Nechyporuk M., Pavlikov V., Kritskiy D. (eds) Integrated Computer Technologies in Mechanical Engineering - 2020. ICTM 2020. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 188. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-66717-7_62.
7. Спіцина Г., Гуцу С.Ф. Захист особистої інформації працівників, отриманої у процесі відеоспостереження на робочому місці// Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 171-178. Режим доступу: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/12076>.
8. Берназюк О.О. Проблема наукового визначення поняття цифрових технологій у праві // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 47. Том 2. 2017. С. 83-86. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/33965>.